

LEONIDAS KAVAKOS VIOLINA

IVÁN FISCHER DIRIGENT

**BUDIMPEŠTANSKI
FESTIVALSKI ORKESTAR**

Subota, 10. prosinca 2016., u 19 i 30 sati

KONCERTNA DVORANA CONCERT HALL

LISINSKI

NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ INVALUABLE EXPERIENCE

**LISINSKI
SUBOTOM
UVIJEK
LISINSKI**
NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ!

PROGRAM

FRANZ SCHUBERT:

Uvertira melodrami *Čarobna harfa*, D. 644

BÉLA BARTÓK:

Koncert za violinu i orkestar, br. 2, Sz. 112, BB. 117

Allegro non troppo

Andante tranquillo

Allegro molto

BÉLA BARTÓK:

Mađarske skice, Sz. 97, BB. 103

Večer u selu

Ples medvjeda

Melodija

Pripito

Ples svinjara

FRANZ SCHUBERT:

Simfonija u B-duru, br. 5, D. 485

Allegro

Andante con moto

Menuetto. Allegro molto

Allegro vivace

Poslije koncerta razgovor s umjetnicima vodi **Branimir Pofuk**.

Budimpeštanski festivalski orkestar osnovali su 1983. Iván Fischer i Zoltán Kocsis, a čine ga članovi „odabrani iz kreme mađarskih mladih glazbenika“, kako je zapisao londonski *The Times*. Prvotni im je cilj bio, intenzivnim pripremama i visokim standardima, učiniti tri ili četiri svoja koncerta važnim godišnjim događajima mađarskoga glazbenog života te podariti Budimpešti novi simfonijski orkestar međunarodnog značaja. Do 2000. Orkestar je, uz potporu Gradskog poglavarstva Budimpešte i svoje Zaklade, koju je utemeljilo 15 mađarskih i međunarodnih korporacija i banaka, proširio djelovanje na punu koncertnu sezonu, a tri godine poslije stekao je status nacionalne institucije s državnom potporom. Već 2008. godine uvršten je među deset najboljih svjetskih orkestara! Jedinstven način rada koji potiče umjetničke kvalitete kod svakog člana, stvarajući izrazito homogen orkestralni zvuk, prepoznaju i kritičari i publika, hvaleći dinamiku i radost muziciranja koju glazbenici nesebično dijele s publikom.

Tijekom desetljeća Orkestar se mađarskoj publici predstavio uz brojne priznate umjetnike, među kojima su sir Georg Solti (koji je do svoje smrti bio glavni gostujući dirigent), Yehudi Menuhin, Pinchas Zukerman, Gidon Kremer, Radu Lupu, Sándor Végh, András Schiff, Richard Goode i mnogi drugi. Također, Iván Fischer redovito poziva mlade, međunarodno afirmirane glazbenike i vokalne umjetnike na gostovanja u Mađarsku. Orkestar organizira danas već slavni

ciklus *Glazbeni maratoni* i Festival *Premošćivanje Europe* u suradnji s centrom Müpa Budapest, predstavljajući svake godine glazbu druge zemlje. I operne produkcije održavaju se u međuinstitucionalnim suradnjama; zapamćene su izvedbe *Don Giovannija*, *Così fan tutte*, *Figarova pira* te među posljednjima – *Čarobne frule*. Nadalje, od 2014. Orkestar je posvećen projektu *Tjedni zajednice* – besplatnim koncertima koje priređuje u domovima za starije i nemoćne, crkvama, napuštenim sinagogama i institucijama koje se brinu o djeci. Za najmlađe održava ciklus *Kakao koncerti*, a osnovnoškolcima nudi program *Izaberi svoj instrument*. Redovito organizira natjecanja za srednjoškolce te *Glazbu u ponoć* za nešto stariju mladež. Jedan od najvažnijih projekata Orkestra je inovativni program *Ples na trgu* koji uz ples i glazbu promiče kreativnost zajednice, toleranciju i jednake mogućnosti. *Kakao koncerti* namijenjeni su i djeci s autizmom, pružajući njima i njihovim obiteljima sigurne uvjete za uživanje u glazbi.

Neizostavni dio budimpeštanske glazbene scene, Budimpeštanski festivalski orkestar je i redoviti gost najuglednijih svjetskih koncertnih dvorana, uključujući Carnegie Hall i Lincoln Center u New Yorku, Musikverein u Beču, Concertgebouw u Amsterdamu i Royal Albert Hall u Londonu. Višestruki je gost mnogih festivala, poput njujorškog *Mostly Mozart*, Salzburških ljetnih igara, Festivala *BBC Proms* te Edinburškog međunarodnog festivala. Za svoj rad

Orkestar je nizao brojna visoka priznanja, među kojima je i uvrštavanje među deset najboljih svjetskih orkestara prema izboru uglednih glazbenih kritičara 2008., pri čemu je prestigao primjerice Njujoršku filharmoniju i Bostonski simfonijski orkestar. Na popisu najboljih događanja klasične glazbe 2013., *New York Magazine* naveo je *Figarov pir* u produkciji Budimpeštanskog festivalskog orkestra najboljim u toj godini. Etikete *Hungaroton*, *Quintana*, *Teldec*, *Decca*, *Ponty*, *Berlin Classics* i *Philips Classics* objavljujale su njegove snimke; dva albuma zaslužila su nagradu *Gramophone*, a snimka Mahlerove *Prve simfonije* nominirana je za *Grammy* 2013. godine. Mahlerova *Peta simfonija* pak zaslužila je nagrade *Diapason d'Or* i *Toblacher Komponierhäuschen*. Udruženje glazbenih kritičara Argentine proglasilo je Budimpeštanski festivalski orkestar najboljim u 2016. godini.

PRVE VIOLINE

Guzzo Giovanni
Violetta Eckhardt
Ágnes Bíró
Mária Gál-Tamási
Radu Hrib
Erika Illési
István Kádár
Péter Kostyál
Eszter Lesták Bedő
Gyöngyvér Oláh
Gábor Sipos
Csaba Czenke
János Pilz
Emese Gulyás

DRUGE VIOLINE

Tímea Iván
Györgyi Czirók
Tibor Gátay
Krisztina Haják
Zsófia Lezsák
Levente Szabó
Zsolt Szefcsik
Antónia Bodó
Noémi Molnár
Anikó Mózes
Zsuzsa Szlávik
Erika Kovács

VIOLE

Csaba Gálfi
Ágnes Csoma
Miklós Bányai
Cecília Bodolai
Zoltán Fekete
Barna Juhász
Nikoletta Reinhardt

Nao Yamamoto
István Polónyi
György Fazekas

VIOLONČELA

Péter Szabó
Lajos Dvorák
Éva Eckhardt
György Kertész
Gabriella Liptai
Kousay Mahdi
Rita Sovány
Orsolya Mód

KONTRABASI

Zsolt Fejérvári
Attila Martos
Károly Kaszás
Géza Lajhó
László Lévai
Csaba Sipos

FLAUTE

Gabriella Pivon
Anett Jóföldi

OBOE

Ivan Podyomov
Nehil Durak

KLARINETI

Ákos Ács
Roland Csalló

FAGOTI

Dániel Tallián
Sándor Patkós

ROGOVI

Zoltán Szőke
András Szabó
Dávid Bereczky
Zsombor Nagy

TRUBE

Zsolt Czeglédi
Tamás Póti

TROMBONI

Balázs Szakszon
Attila Sztán
Csaba Wagner

TUBA

József Bazsinka

TIMPANI

Roland Dénes

UDARALJKE

István Kurcsák
László Herbolj

HARFA

Ágnes Polónyi

ČELESTA

László Adrián Nagy

Osnivač i od samog početka ravnatelj Budimpeštanskog festivalskog orkestra, **Iván Fischer** (Budimpešta, 1951.), svojim je inovativnim metodama rada stekao ugled jednoga od najmaštovitijih i najuspješnijih vođa orkestara u svijetu. Školovao se u rodnoj Budimpešti gdje je učio glasovir, violinu, violončelo i kompoziciju. U Beču, na Sveučilištu za glazbu i izvedbene umjetnosti, nastavio je studirati dirigiranje u klasi Hansa Swarowskog, uz violončelo i ranu glazbu, radeći kao asistent Nikolaušu Harnoncourtu. Godine 1976., u dobi od 25 godina, pobijedio je na dirigentskom natjecanju Zaklade *Rupert* u Londonu. Uslijedile su brojne ponude i angažmani, među kojima je i mjesto gostujućeg dirigenta Simfonijskog orkestra BBC-a te Londonskog simfonijskog orkestra koji je vodio na svjetskoj turneji 1982. godine. U SAD-u je prvi put nastupio 1983. godine, ravnajući Filharmonijom Los Angelesa. Iste je godine utemeljio Budimpeštanski festivalski orkestar koji je, zahvaljujući turnejama po inozemstvu te hvaljenim i nagrađivanim snimkama za *Philips Classics* i *Channel Classics*, pridonio njegovu ugledu u svijetu. U SAD-u je nadalje sedam godina djelovao kao glavni gostujući dirigent Simfonijskog orkestra Cincinattija; 2006. postao je glavni gost, a 2007. glavni dirigent Nacionalnog simfonijskog orkestra Washingtona, zamijenivši na toj poziciji Leonarda Slatkina. Gostuje i u opernim kućama Beča, Züricha, Londona, Pariza, Bruxellesa, Stockholma i Budimpešte. Kao glazbeni ravnatelj, vodio je Operu Kent u Velikoj Britaniji (1984.-1989.) te Nacionalnu operu u Lyonu (2000.-2003.) kojoj je, s operom *Arijadna na Naxosu*, priskrbio nagradu francuskih glazbenih kritičara za najbolju regionalnu opernu produkciju. Godine 2006. prvi put je nastupio na Opernom festivalu Glyndebourne s novom produkcijom opere *Così fan tutte*. Iste je godine imenovan glavnim umjetnikom Orkestra iz doba prosvjetiteljstva, a u veljači 2011. postao je glazbeni ravnatelj berlinskog Konzerthausa i glavni dirigent tamošnjeg orkestra. U listopadu 2016. ugovor mu je produljen na sezonu 2017./2018. Uz to, gostuje na čelu ponajboljih svjetskih orkestara, poput Berlinske filharmonije, Kraljevskog Concertgebouw orkestra iz Amsterdama, Njujorške filharmonije, Orkestra iz Clevelanda. Posljednjih godina pozornost privlači i kao skladatelj; njegova se djela izvode u Mađarskoj, Nizozemskoj, Belgiji, Njemačkoj, Austriji i Sjedinjenim Američkim Državama.

U više od tri desetljeća na čelu Budimpeštanskog festivalskog orkestra uveo je nekoliko reformi te razvio intenzivne metode pokusa, inzistirajući na komornom muziciranju i kreativnom radu svakog glazbenika. Razvio je i ostvario niz novih vrsta koncerata, primjerice za djecu, programe iznenađenja, koncerte na kojima se razgovara s publikom, koncerte na otvorenom te koncertne izvedbe opera. Pokrenuo je nekoliko festivala, uključujući ljetni festival barokne glazbe u Budimpešti te *Mahlerfest*. Osnivač je Mađarskog društva *Mahler* te pokrovitelj Britanske akademije Kodály.

Dobitnik je niza priznanja: Zlatne medalje Predsjednika Republike Mađarske, Kristalne nagrade Svjetskog ekonomskog foruma za zasluge u razvijanju međunarodnih kulturnih odnosa, naslova Vitez francuske vlade za zasluge u umjetnosti te Nagrade *Kossuth* – najvišeg mađarskog priznanja u umjetnosti. Godine 2011. primio je britansku nagradu Kraljevskog filharmonijskog društva, mađarsku nagradu *Prima Primissima* te nizozemsku nagradu *Ovatie*; 2013. zasluzio je počasno članstvo u Kraljevskoj glazbenoj akademiji u Londonu, a 2015. dodijeljena mu je nagrada Festivala Abu Dhabi.

Fotograf: Marco Borggreve

Leonidas Kavakos (Atena, 1967.) cijenjen je diljem svijeta kao violinist i umjetnik rijetke kvalitete, poznat po najvišoj razini virtuoznosti, superiornoj muzikalnosti i sviračkom integritetu. Rođen u Ateni u obitelji glazbenika, prvu je poduku dobio od roditelja. Studirao je na Helenskom konzervatoriju kod Steliosa Kafantarisa, jednoga od svoja tri najvažnija mentora, uz Josefa Gingolda i Ferencu Radosa. Na međunarodnu glazbenu scenu probio se pobijedivši na tri velika violinistička natjecanja, i to prije navršene 21. godine: 1985. na Natjecanju *Sibelius*, a 1988. na natjecanjima *Paganini* i *Naumburg*. To ga je dovelo do povijesnog snimanja izvorne verzije *Violinskog koncerta* Jeana Sibeliusa, za što je zaslužio nagradu *Gramophone* 1991.

Razvio je međunarodnu karijeru koja mu je omogućila bliske suradnje s najvažnijim svjetskim orkestrima i dirigentima (Bečka filharmonija i Christoph Eschenbach; Berlinska filharmonija i Simon Rattle; Kraljevski Concertgebouw orkestar, Mariss Jansons i Daniele Gatti; Londonski simfonijski orkestar, Valerij Gergijev i Daniel Harding, Orkestar Gewandhaus iz Leipziga i Riccardo Chailly; Münchenska filharmonija, Orchestre de Paris, Dresden Staatskapelle, Njemački simfonijski orkestar iz Berlina, Budimpeštanski festivalski orkestar, Academia nazionale di Santa Cecilia, Orchestra filarmonica della Scala te, u SAD-u, Orkestar Philadelphia, Njujorška filharmonija, simfonijski orkestri iz Chicaga i Bostona te Filharmonija iz Los Angelesa).

Sezonu 2016./2017. provodi kao rezidencijalni umjetnik Njujorške filharmonije, što uključuje i njegov prvi dirigentski nastup uz taj orkestar te tri solistička nastupa. Razvivši posljednjih nekoliko godina intenzivnu dirigentsku aktivnost, nastupao je s Londonskim, Bostonskim i Berlinskim simfonijskim orkestrima, Bečkim simfoničarima te Budimpeštanskim festivalskim orkestrom. U ovoj sezoni ravnat će Simfonijskim orkestrom Finskog radija, Filharmonijom Teatra La Fenice i Simfonijskim orkestrom iz Houstona.

Nakon nagrađene snimke Sibeliusova *Koncerta* s početka 1990-ih, Kavakos je nastavio nizati diskografske uspjehe, snimajući za etikete *Dynamic*, *BIS*, *ECM* i *Sony Classical*. Godine 2009. zaslužio je Nagradu *ECHO Klassik* za snimku Mendelssohnova *Violinskog koncerta* u izdanju *Sony Classical*. Od 2012. ekskluzivno snima za *Decca Classics*; prvi uradak za tu etiketu bile su kompletne Beethovenove violinske sonate uz pijanista Enrica Pacea, koje su mu priskrbile *ECHO Klassik* za instrumentalista 2013. godine. Usljedila je snimka *Violinskog koncerta* Johannes Brahmsa uz Orkestar Gewandhaus iz Leipziga i Riccarda Chaillya te Brahmsove violinske sonate uz Yuju Wang. *Gramophone* ga je proglasio umjetnikom 2014. godine.

U 2017. bit će mu dodijeljena Glazbena nagrada *Léonie Sonning*, najviše dansko glazbeno priznanje koje se dodjeljuje svake godine međunarodno priznatim glazbenicima. Među prijašnjim dobitnicima su Leonard Bernstein, Benjamin Britten, Arthur Rubinstein, Yehudi Menuhin, Dmitrij Šostakovič, Mstislav Rostropovič, Pierre Boulez, György Ligeti, Alfred Brendel, Daniel Barenboim i Simon Rattle.

Snažno povezan s domovinom Grčkom, Leonidas Kavakos u Ateni vodi majstorske tečajeve violine i komornog muziciranja kojima privlači mlade glazbenike iz cijeloga svijeta. Sam muzicira na violini Stradivari *Abergavenny* iz 1724. te posjeduje nekoliko violina suvremenih graditelja: F. Leonharda, S. P. Greinera, E. Haajtija i D. Baguea.

Do navršene dvadesete godine, **Franz Schubert** (1797-1828.) u svojem je opusu imao više od 300 solo pjesama, nekoliko desetaka zbornih uradaka, četiri *Singspiela*, četiri mise, sedam gudačkih kvarteta, niz manjih skladbi i čak pet simfonija, no ni jedno od tih djela nije se javno izvelo, bilo objavljeno ili čak spomenuto u javnim glasilima njegova rodnog Beča. To se počelo mijenjati ujesen 1817. kad je Franz Xaver Schlechta u listu *Wiener allgemeine Theaterzeitung* objavio njemu posvećene stihove, što je bio prvi spomen Schubertova imena u tisku. Već u ožujku sljedeće godine, u svratištu *Zum römischen Kaiser*, izvele su se dvije njegove uvertire „u talijanskom stilu“, što je bio prvi javni koncert s njegovom glazbom. Bio je to tek početak prepoznavanja njegova talenta u Beču, što ga je početkom dvadesetih godina 19. stoljeća, uz snažni porast kreativnosti kad je među ostalim dovršio više od deset solo i zbornih pjesama, dovelo do pristojnih honorara te stjecanja ugleda u austrijskoj prijestolnici. Svoj doprinos njegovu probitku nerijetko je isticao Franz von Schober, rastrošni umjetnik-diletant koji je u svojem raskošnom stanu u središtu Beča okupljao umjetnike i kod kojega je skladatelj neko vrijeme stanovao. Schober se prisjećao kako je upravo on „oslobodio tog besmrtnog majstora spona školovanja i poveo ga na njegov predodređeni put neovisnog, duhovnog stvaranja“.

Najveći pokretač Schubertove slave bile su solo pjesme, koje je pisao od svoje 15. godine i kojih je do smrti u 31. godini nanizao više od 600. U njima je zarana iskazao osjećaj za dramu; primjerice u pjesmi *Erkönig*, nastaloj 1815. na Goetheove stihove. S obzirom na to, kao i na činjenicu da je od 1813. do 1816. napisao čak pet simfonija, moglo bi ga se smatrati izrazito spretnim u prikazu dramske radnje u većim glazbenim formama, no upravo ga je glazba za kazalište, od svih žanrova u kojima se okušao, najviše frustrirala. Osim što se čini da mu je nedostajao prirodan osjećaj za dugoročno planiranje i razvoj dramske radnje, tadašnje okolnosti na bečkoj kazališnoj sceni nisu išle u prilog njegovim pokušajima. Dva glavna bečka kazališta, Burgtheater i Kärntnertheater, oba pod carskim nadzorom, nisu dobro poslovala, a ni tri kazališta u predgrađu nisu nudila bolje mogućnosti. Ako se tome pridoda pomama za Rossinijevim operama te cenzura koju je nametnuo kancelar Metternich i koja je uvelike ograničavala libretiste, okolnosti za tamošnje operne skladatelje bile su prilično nepovoljne. Ipak, to nije spriječilo Schuberta da od 1811. do 1827. počne rad na glazbi za čak 16 opsežnih dramskih djela, od čega je polovicu i dovršio. Mnoga od njih nastala su kao *Singspiel*, podvrsta opere u kojoj se govoreni dijelovi izmjenjuju s pjevanima. *Singspiel* naslovljen *Blizanci* jedina je Schubertova opera izvedena za njegova života. Predstavljena je u lipnju 1820. u Kärntnertheateru, a iako je izvedena šest puta, publika ju je dočekala mlako. Već u kolovozu, uz nešto bolji prijam, izvedena je melodrama **Čarobna harfa, D. 644** (*Zauberharfe*) za koju je Schubert, zahvaljujući narudžbi Theater an der Wien, napisao glazbu. Izvedena je osam puta; priču Georga von Hofmanna kritičari su odmah ocijenili lošom, no Schubertovoj glazbi priznali su elemente originalnosti, pa i briljantnosti. Gotovo polovica od trinaest točaka pisana

je kao melodrama, s glasom koji govori nad orkestralnom pratnjom. Čini se da ga je takav stil potaknuo na osobito slobodno ovladavanje orkestrom, budući da se, umjesto na melodiju i uglazbljivanje stihova, morao usredotočiti na stvaranje orkestralnog tkiva koje može više-manje samostalno funkcionirati. Libreto *Čarobne harfe* nije se sačuvao, što je velika zapreka rekonstrukciji radnje i modernim izvedbama, uz činjenicu da bi žanr melodrame današnjoj publici bio prilično stran. Kratki komentari i upute sačuvani u partituri te izvještaji suvremenika donekle upućuju na glavne crte radnje: riječ je bajkovitoj priči o nesretnom braku okrutnog Arnulfa i vile Melinde. Budući da Arnulf pretpostavlja da je Melinda ubila njihova sina, obećava ruku svoje nećakinje Ide, nasljednice Brabanta, onome tko ubije Melindu. Ona se udružuje s demonom vatre Suturom kojem se zaklinje da se nikad neće vratiti Arnulfu. No Ida ih ipak pokuša pomiriti, a nakon što Arnulf uvaži Melindine argumente, sretan kraj odgađa pojava Sutura, kojega naposljetku svladava Palmerinova čarobna harfa, što je jedina pjevana uloga u melodrami. Iako je, zbog nedostatka libreto, teško procijeniti iz kojega je konteksta potekla Schubertova glazba, mnogi se slažu da se originalnošću harmonijskog jezika može ubrojiti u najbolja romantičarska ostvarenja sredine 19. stoljeća. Uvertira se neko vrijeme pogrešno pripisivala Schubertovoj scenskoj glazbi za predstavu *Rosamunde, vladarica Cipra*, nastaloj 1823. i danas češće koncertno izvedenoj od *Čarobne harfe*.

Godine 1934. **Béla Bartók** (1881.-1945.) postigao je profesionalni uspjeh koji je priželjkivao više od dva desetljeća: dobio je stalno zaposlenje kao etnomuzikolog. S budimpeštanske Glazbene akademije prešao je na Akademiju znanosti gdje je sljedećih šest godina, u suradnji sa Zoltánom Kodályem, vodio malu skupinu istraživača folklorne glazbe u sveobuhvatnom projektu posvećenom mađarskom narodnom naslijeđu, no to mu je ostavljalo dovoljno vremena i za proučavanje folklorne građe drugih zemalja: Rumunjske, Bugarske, Srbije, Hrvatske, Slovačke, Turske... Iako iznimno zadovoljan zbog oslobođanja od institucionalizirane obveze podučavanja na Glazbenoj akademiji, Bartók je zadržao manji broj studenata kojima je privatno davao lekcije iz glasovira, prije svega da bi popunio svoje prihode, a posvetio se i novim pijanističkim angažmanima; između 1934. i 1940. nastupao je podjednako i u domovini i u inozemstvu, osim u Njemačkoj gdje mu je zbog jačanja nacizma bilo teško dogovoriti nastupe. Unatoč približavanju rata, u tim je godinama dosegnuo vrhunac svojega skladateljskog djelovanja; iako su mu djela iz posljednjih godina života provedenih u Sjedinjenim Američkim Državama danas izvođenija, upravo je u tom razdoblju, u svakome od glavnih žanrova – komornom, orkestralnom, vokalnom i glasovirskom – stvorio remek-djela. K tome, za razliku od prijašnjih, pa i budućih djela, riječ je o originalnim skladbama, većinom pisanima na narudžbe, u kojima se uvelike distancirao od ugledanja u modele suvremenika i u kojima se najmanje koristio istraženom folklornom građom. Takva homogenost stila jedinstvena je u Bartókovu opusu i iznjedrila je, prema mišljenjima mnogih, njegova najzrelija ostvarenja. U

smislu skladateljske tehnike, to je posljedica visokorazvijenog kontrapunktskog i kromatskog načina pisanja, kojemu je, ugledajući se na J. S. Bacha, Bartók težio još od sredine dvadesetih godina 20. st., te njegova ovladavanja varijacijama. U svojim predavanjima na Harvardu, 1943., naveo je polimodalni kromatizam – vrstu kromatike koju čine različiti modusi proizašli iz jednog temeljnog tona – kao glavni element svojega idioma. Iz toga je razvio strukturni tip melodije („novi melodijski kromatizam“) u kojem su izostavljeni modalni elementi, iako je zadržana povezanost s temeljnim tonom. Jedan od primjera takvog kromatizma je dvanaesttonski tematski niz u vanjskim stavcima, prvom i trećem, **Koncerta za violinu i orkestar, br. 2, Sz. 112, BB. 117** (iako ga Bartók nije označio kao drugi), kojim je skladatelj, prema Yehudiju Menuhinu, „htio pokazati Schönbergu kako je moguće upotrebljavati dvanaest tonova i ipak ostati u tonalitetu“. *Koncert za violinu i orkestar, br. 2, Sz. 112, BB. 117* jedino je djelo za cijeli orkestar koje je Bartók napisao kasnih tridesetih godina 20. st.; nastao je na narudžbu violinista Zoltána Székelya. Svoj prvi *Koncert za violinu* napisao je čak tri desetljeća prije, nikad ne čuvši izvedbu, te bio prilično zabrinut za postizanje ravnoteže između solista i orkestra. No dovršivši djelo 1938. godine i čuvši izvedbu, zaključio je da nema potrebe bilo što mijenjati. Riječ je o možda najsveobuhvatnijoj studiji varijacija u njegovu opusu, ne samo u pogledu teme i varijacija u drugome stavku koji je pravi kompendij njegovih tehnika ili u pogledu stalno promjenjive forme dvanaesttonske teme u vanjskim stavcima, nego i zbog načina na koji treći stavak u cijelosti potječe od materijala prvoga stavka. Bartókova fascinacija promjenjivošću i neprojenim varijantama u narodnoj glazbi ukorijenila se u njegovu vlastitu izričaju. Godine 1937. potvrdio je: „Ne volim ponavljati glazbenu misao nepromijenjenu i nikad ne ponavljam detalj bez promjene... Ekstremna raznolikost koja karakterizira našu narodnu glazbu istovremeno je manifestacija moje vlastite prirode.“ Ne iznenađuje stoga da nema niti jednog identičnog niza u više od trideset pojavljivanja dvanaesttonske teme u prvom stavku *Koncerta*. Székelyu, koji je tražio tradicionalni, trostavčni koncert, poručio je: „Nadmudrio sam te!“ Povezanost tema i transformacije teksture zadivljujuće su: primjerice, dostojanstvena melodija u solo violini u razvojnom dijelu prvoga stavka razotkriva se kao doslovni citat početne basovske *pizzicato* teme istoga stavka. Prisutan je i plesni karakter *verbunkosa* uz sugestiju svirke transilvanijskih violinista. Kao što je to činio u više svojih kasnijih ostvarenja, zaključak je oblikovao kao svojevrsan vrhunac u kojemu violina svira do samoga kraja. *Koncert* je prouzročio Zoltán Székely u Concertgebouwu u Amsterdamu 23. ožujka 1939. uz Orkestar Concertgebouwa pod ravnanjem Willema Mengelberga. Bartók ga je prvi put čuo 1943. u New Yorku gdje je kao solist nastupio Tossy Spivakovsky uz Njujoršku filharmoniju pod ravnanjem Artura Rodzińskog. Zadovoljan rezultatom, bio je duboko pogođen pisanjima tamošnjih kritičara, izvijestivši prijatelja, također violinista, Józsefa Szigetija: „Kritičari pišu kako ne vjeruju da će ovo djelo ikada zamijeniti Beethovenov, Mendelssohnov ili Brahmsov koncert. Kako je moguće napisati nešto tako idiotsko: koja bi budala spremna za ludnicu htjela zamijeniti ta djela vlastitim?“

Budući da je većinu stvaralačkog vijeka posvetio prikupljanju, proučavanju i bilježenju folklorne građe, skladateljski izričaj Béle Bartóka odražava utjecaje tih spoznaja. Kao neumoran sakupljač i proučavatelj narodne glazbe, osim za mađarsku, pokazivao je veliko zanimanje i za druge folklorne tradicije, veliku pažnju pridajući i rumunjskoj, bugarskoj, srpskoj, hrvatskoj, slovačkoj, turskoj, sjevernoafričkoj i drugim glazbama. „Mnogi misle da je skladanje na temelju narodnih melodija laka zadaća. Takav način razmišljanja potpuno je pogrešan. Služiti se folklornom građom jedan je od najtežih zadataka; jednako težak, ako ne i teži, od pisanja originalne glazbe. Ako imamo na umu da posuditi melodiju znači biti ograničen njezinim posebnostima, razumjet ćemo jedan dio problema. Drugi čini osebujan karakter narodne melodije. Potrebno je proniknuti u nju, osjetiti je i istaknuti njezine obrise prikladnim postavljanjem u kontekst. To mora biti rezultat nadahnuća, kao i kod bilo koje drugačije skladbe“, pojasnio je svoju fascinaciju. Poduzimajući u svrhu istraživanja brojna putovanja, do 1913. gotovo je svu građu prikupljao unutar Mađarske. Brojne njegove glasovirske skladbe iz toga vremena odražavaju sve veću sigurnost u korištenju folklornog materijala, pri čemu je iskazao mahom tri tipa aranžmana: dominaciju folklorne melodije, ravnopravni tretman melodije i pratnje te nadahnutost za daljnju kreativnost folklornim melodijom.

Dva desetljeća poslije, na pragu međunarodne slave, Bartók je sve češće za izvore svoje kreativnosti, uz najjači mađarski, navodio i rumunjske i slovačke utjecaje, istovremeno izražavajući vjeru u „bratstvo svih ljudi, bratstvo unatoč svim ratovima i sukobima. Trudim se – najbolje što mogu – služiti toj ideji u svojoj glazbi; stoga ne odbacujem ni jedan utjecaj, slovački, rumunjski, arapski ili bilo koji drugi.“ Osim što je 1931. godine dovršio *Drugi glasovirski koncert*, Bartók početkom tridesetih godina 20. st. nije napisao veća ostvarenja, već se prije svega posvetio kratkim, edukativnim minijaturama te aranžmanima starijih skladbi. Njegovi izdavači, nastojeći oživjeti slabu prodaju predstavljanjem obrada njegovih popularnijih glasovirskih i vokalnih skladbi, potaknuli su ga na izradu orkestralnih aranžmana, među ostalim, i pet glasovirskih skladbi nastalih od 1908. do 1911., koje su u novome ruhu dobile naslov **Mađarske skice, Sz. 97, BB. 103**. Sam Bartók priznao je da je pristao na zadatak zbog novca, primjećujući i da će ista publika i orkestri koji su se opirali njegovim važnijim i kompleksnijim novim djelima, te skladbe spremno prihvatiti. Vješt i inovativan orkestrator, Bartók je i u ovom slučaju stvorio cjelinu koja ni po čemu ne odaje da nije riječ o originalu ili da je građa prikupljena iz različitih ciklusa. Pet izabranih glasovirskih skladbi su: **Večer u selu**, u kojoj se izmjenjuju dvije narodne melodije, i rustikalni **Ples medvjeda** iz *Deset lakih skladbi*, BB. 51 te mistična **Melodija** iz *Četiriju tužaljki*, BB. 58; **Pripito** je druga od *Triju burleski*, BB. 55, a zaključni **Ples svinjara**, sa stiliziranom gajdaškom glazbom, potječe iz ciklusa *Za djecu*, BB. 53. Prve četiri *Mađarske skice* praižvedene su u Budimpešti 24. siječnja 1932., a prva cjelovita izvedba ciklusa upriličena je 26. studenoga 1934.

Od svih žanrova u kojima se **Franz Schubert** okušao, njegove prijatelje i pokrovitelje najmanje je zanimala njegova orkestralna glazba. Krug pjesnika, slikara, dramatičara i filozofa u kojemu se kretao bio je naklonjeniji intimnijim glazbenim formama, prije svega solo pjesmi, kojom ga je Schubert uostalom obilno opskrbljivao. Čak je i njegov učitelj, Antonio Salieri, ustvrdio: „On je genij! Može pisati sve: pjesme, mise, gudačke kvarete“, ne spomenuvši orkestralnu glazbu. No zainteresiran za pisanje za orkestar još od svojih tinejdžerskih godina, Schubert je i orkestralnu glazbu pisao do kraja života. Počeo je skladanje čak trinaest simfonija, potpuno dovršivši sedam. Prvih šest, nastalih od 1813. do 1817., mladenačka su djela u kojima više dominira oslanjanje na uzore i podilaženje trenutačnoj modi od originalnih zahvata. Pisane su za privatni, obiteljski orkestar izrastao iz gudačkog kvarteta, pa sadrže određenu „komornost“ u instrumentaciji. Nastale u samo četiri godine, odražavaju prije svega mladog skladatelja s velikim potencijalom, koji se u to vrijeme još oslanja na simfonijsko naslijeđe Josepha Haydna, Wolfganga Amadeusa Mozarta i nešto manje Ludwiga van Beethovena, uz ponešto Rossinijeva utjecaja i uz vlastiti pečat opuštene primjene melodijskih linija.

Neposredno prije stjecanja prvih javnih priznanja u Beču, 1816., prvi put je izvedena **Simfonija u B-duru, br. 5, D. 485**, na privatnom koncertu u kući Otta Hatwiga. Prva javna izvedba upriličena je tek 1841., također u Beču, a do danas je stekla najveću popularnost među njegovim ranim simfonijama. Po popularnosti i izvedenosti nadmašile su je kasnije simfonije, *Nedovršena* (1822.) i *Velika* (1825.-1828.), iako su, kako je ustvrdio britanski muzikolog Donald Tovey, „sva djela koja nam je Schubert ostavio njegova rana djela“. U svakom slučaju, lako je zamisliti da se *Peta* svidjela i publici u kući Otta Hatwiga, budući da je zadržala popularnost sve do danas, a tijekom 19. stoljeća bila je poznata i kao simfonija bez truba i timpana (iako partitura isključuje i klarinete). Popularnost zacijelo ponajprije duguje ljupkim temama i transparentnoj, komornoj teksturi, ali i klasičnoj uravnoteženosti tematskih i strukturnih elemenata. U prvom stavku, s blistavim akordima u drvenim puhačima, razigranom linijom violina te kompleksnim razvojnim dijelom, Schubert napušta svoju dotadašnju praksu puke rekapitulacije, dodajući novi dio koji priprema kadencu. U preostalim staccima nedvojbeno evocira Haydnov i Mozartov rukopis: polagani stavak, osim što osebujno manipulira tonalitetima, zapravo citira temu menueta iz Mozartove *Violinske sonate K. 377*, a treći stavak se oslanja na Mozartovu *40. simfoniju u g-molu*, K. 550. Brzi finale svojom vatrenom razigranošću prikladno zaključuje djelo devetnaestogodišnjeg autora.

Nakladnik: Koncertna dvorana Vatroslava Lisinskog

Za nakladnika: Dražen Sirošević, ravnatelj

Producentica programa: Ana Boltužić

Urednica: Ana Boltužić

Autorica teksta: Ana Vidić

Lektorica: Rosanda Tometić

Oblikovanje i grafička priprema: Marija Korotaj

Tisak: Intergrafika TTŽ d. o. o., Zagreb

Naklada: 450 primjeraka

Cijena: 20 kuna

www.lisinski.hr

O SOL

A woman with long brown hair, wearing a blue dress, is playing a violin. She is looking down at the instrument with a slight smile. The background is a large, stylized Italian flag (green, white, and red) that curves across the top and left sides of the image.

FRANCESCA DEGO violina
WALTER FRACCARO tenor
IVO LIPANOVIĆ dirigent
SIMFONIJSKI ORKESTAR
HRVATSKE RADIOTELEVIZIJE

Velika dvorana u 19:30 sati

KONCERTNI SPEKTAKL
S PLESOM, PJENUŠCEM...

EMIO

TALIJANSKA NOĆ

KONCERT DOBITNIKA

Svečana dodjela nagrade

Hrvatske glazbene mladeži *Ivo Vuljević*

Mala dvorana u 12 sati

MIA – ŽIVOT NIJE SIV

Mala dvorana u 20:30 sati

POZIV NA PLES

Boom Pacha Boom

Predvorje u 21 sat

DAN DVORANE

29.12.2016.

LISINSKI
SUBOTOM

UVJEK
LISINSKI

NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ!

4. VELJAČE 2017.

KOMORNA AKADEMIJA IZ POTSDAMA

Emmanuel Pahud FLAUTA

Trevor Pinnock ČEMBALO I UMJETNIČKO VODSTVO

Vrhunski njemački ansambl u Zagreb dolazi pod umjetničkim vodstvom legendarnog engleskog čembalista i dirigenta Trevora Pinnocka, a solist će biti Emmanuel Pahud, ne samo jedan od najizvrsnijih članova Berlinskih filharmoničara nego prema mišljenjima mnogih, i najbolji svjetski flautist današnjice. Njegov nedavni nastup uz orkestar Zagrebačke filharmonije izazvao je oduševljenje i ovacije publike u Lisinskom jer je riječ o glazbeniku u čijim rukama flauta, bez obzira na to koje djelo svira, uistinu postaje čarobna frula koja slušatelje na hipnotički način dovodi u stanje blaženog glazbenog zanosa.

Cijene ulaznica: 120, 160, 200 kn

**LISINSKI
ARISO**
**GLAS ZA
LISINSKI**
NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ!

30. OŽUJKA 2017.

PIOTR BECZALA tenor

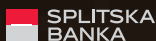
Simfonijski orkestar Hrvatske radiotelevizije
Ivo Lipanović, dirigent

„Glas Piotra Beczale takav je da ga poželite okitati odlikovanjima. U usporedbi sa sjajem toga glasa, mnogi njegovi kolege lirski tenori, iz prošlosti i sadašnjosti, zvuče poput tinjajućih svijeća.“ Tim je riječima ugledni svjetski časopis *Opera News* 2015. godine obrazložio svoju odluku da velikog poljskog umjetnika proglaši najboljim tenorom na svijetu. Piotr Beczala je tenorski dragulj današnje svjetske operne elite koju ciklus *Lisinski arioso* i u svojoj drugoj sezoni dovodi pred hrvatsku publiku s najvećih svjetskih pozornica. Maestro Ivo Lipanović za dirigentskim pultom Simfonijskog orkestra Hrvatske radiotelevizije pobrinut će se za dostojnu pratnju jednoga od najljepših opernih glasova današnjice.

Cijene ulaznica: 190, 210, 230 kn

LISINSKI SUBOTOM UVIJEK LISINSKI

NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ!

GRAD ZAGREB

PEUGEOT

*Zagreb
moj grad*

KONCERTNA DVORANA CONCERT HALL

LISINSKI

NEPROCJENJIV DOŽIVLJAJ | UNVALUABLE EXPERIENCE